

## **Informacija o aktivnostima na realizaciji projekata iz oblasti energetske efikasnosti za period april – jun 2020. godine**

U cilju upoznavanja Vlade Crne Gore o aktivnostima na realizaciji projekata iz oblasti energetske efikasnosti, koji se finansiraju po osnovu međunarodnih kredita i iz Budžeta Crne Gore, Ministarstvo ekonomije je pripremio informaciju o realizaciji projekata:

1. Energetska efikasnost u Crnoj Gori - druga faza (MEEP 2),
2. Program energetske efikasnosti u javnim zgradama – druga faza (EPPB) i
3. Program Energetski efikasan dom.

### **1. Energetska efikasnost u Crnoj Gori - druga faza (MEEP 2)**

Vlada Crne Gore je dobila zajam od Međunarodne banke za obnovu i razvoj (IBRD) za nastavak realizacije projekta Energetska efikasnost u Crnoj Gori, kroz fazu dva. U okviru prve faze projekta (MEEP 1), koja se završila u martu 2018. godine, energetski je unaprijeđeno 25 javnih objekata (9 obrazovnih i 16 zdravstvenih). Implementacija druge faze projekta (MEEP 2) je započela 1. septembra 2018. godine, a planirana je da traje do 31.12.2023. godine. Vrijednost budžeta projekta je 6 miliona eura. U okviru rada MEEP 2, planirane su sledeće aktivnosti:

- unapređenje energetskih karakteristika 20 objekata zdravstvenog sistema, i to:
  - 2 objekta specijalnih bolnica (Dobrota i Risan),
  - 2 objekta opštih bolnica (Bar i Nikšić),
  - 2 objekta koji su sastavni dio opšte bolnice Nikšić, i to: dječiji dispanzer i odjeljenje psihijatrije,
  - 13 objekata domova zdravlja (Bar, Berane, Budva, Danilovgrad, Herceg Novi, Mojkovac, Plav, Podgorica (Golubovci, Konik, Blok V), Rožaje, Tivat, Ulcinj),
  - 1 objekat zdravstvene stanice (Žabljak),
- uspostavljanje monitoring sistema za praćenje nivoa komfora u zdravstvenim objektima, kroz praćenje potrošnje energenata i vode, i
- kreiranje održivog sistema finansiranja projekata energetske efikasnosti u javnom sektoru. Održivi sistem finansiranja, omogućiće da se nakon realizacije druge faze projekta, radovi na primjeni mjera energetske efikasnosti u ostalim zdravstvenim objektima, finansiraju iz ušteda ostvarenih u adaptiranim zdravstvenim objektima.

U realizaciji MEEP 2 učestvuju Ministarstvo ekonomije i Ministarstvo zdravlja. Ministarstvo zdravlja je odgovorno za implementaciju mjera energetske efikasnosti u zdravstvenim ustanovama, dok je Direktorat za energetiku i energetsku efikasnost Ministarstva ekonomije odgovoran za koordinaciju projekta i obezbjeđivanje podrške Ministarstvu zdravlja.

U periodu od aprila 2020. godine do juna 2020. godine, sprovedene su sledeće aktivnosti:

- Usled pandemije COVID-19, radovi u dijelu primjene mjera energetske efikasnosti na objektima Opšta bolnica Bar i Dom zdravlja Ulcinj, bili su zaustavljeni, i to u DZ Ulcinj 18.03.2020. godine a u Opštoj bolnici Bar 30.03.2020. godine. Krajem maja mjeseca, od strane epidemiološke službe Doma zdravlja Bar, dobijena je informacija da je epidemiološka situacija povoljna, i dozvoljen je nastavak radova na navedenim objektima, to 18.05.2020. za Opštu bolnicu Bar i 26.05.2020. godine za Dom zdravlja Ulcinj. Vrijednost ugovorenih radova iznosi 1.402.448,48 €.
- Od strane komisije za evaluaciju izvršen je odabir izvođača radova za primjenu mjera energetske efikasnosti na objektima: Specijalna bolnica Risan, Specijalna bolnica Dobrota i Dom zdravlja Tivat. Kompanija koja je imala najpovoljniju ponudu je JV: LD GRADNJA d.o.o.-RAMEL d.o.o.-ENING d.o.o.". Vrijednost ugovora iznosi 1.027.780,30 EUR-a (PDV je uključen). Potpisivanje ugovora zakazano je za početak juna mjeseca, a nakon što JV dostavi garanciju za dobro izvršenje posla.
- Od strane ugovorenog Konsultanta za potrebe izrade tehničke dokumentacije i nadzora nad izvođenjem radova, izrađeno je sledeće:
  - Plan mjerenja prije i poslije adaptacije za objekat Doma zdravlja Pljevlja-Zdravstvena stanica Žabljak;
  - Tehnički monitoring prije adaptacije za objekte: Dom zdravlja Danilovgrad, Doma zdravlja Pljevlja - Zdravstvena stanica Žabljak, Dom zdravlja Mojkovac i Dom zdravlja Budva;

- Glavni projekti na crnogorskom jeziku za objekte: Dom zdravlja Danilovgrad i Dom zdravlja Mojkovac.
  - u toku je izrada tenderske dokumentacije za objekte: Dom zdravlja Danilovgrad i Dom zdravlja Mojkovac; glavnih projekta na crnogorskom jeziku za objekte: Dom zdravlja Budva i Doma zdravlja Pljevlja - Zdravstvena stanica Žabljak, kao i kompletne tehničke dokumentacije za domove zdravlja: Herceg Novi, Bar, Podgorica – Blok V i Podgorica – Konik.
- Započeto je sa prikupljanjem podataka za izradu inventara javnih objekata za potrebe sprovođenja energetske efikasnosti (EE4GreenMNE).
  - U toku su evaluacije ponuda za odabire konsultanata za:
    - komunikaciju i sprovođenje kampanje podizanja društvene svijesti, i
    - izradu dugoročnog mehanizma održivog finansiranja projekata energetske efikasnosti.

### **Program energetske efikasnosti u javnim zgradama - druga faza (EPPB)**

Program energetske efikasnosti u javnim zgradama (EPPB) realizuje se u dvije faze, po osnovu ugovora o kreditu i finansijskom doprinosu, potpisanim sa KfW bankom, u iznosu od 13,44 miliona + 22,274 miliona eura.

Prva faza je realizovana u periodu januar 2012. godine - decembar 2015. godine, u okviru koje je izvršena rekonstrukcija i adaptacija 20 osnovnih i srednjih škola i jednog studentskog doma, sa ciljem unapređenja energetske efikasnosti i poboljšanja uslova za boravak i rad korisnika. Ukupna vrijednost uloženi sredstava u objekte iz faze I, uključujući i konsultantske usluge, iznosila je 15.205.907,63 eura, pri čemu su nedostajuća sredstva obezbijeđena iz kredita za fazu II.

Drugom fazom "Programa energetske efikasnosti u javnim zgradama" obuhvaćena je primjena mjera energetske efikasnosti u odabranim obrazovnim i socijalnim ustanovama i administrativnim objektima. Implementacija druge faze je započela u januaru 2015. godine, dok je završetak planiran za kraj 2020. godine.

Cilj programa je unapređenje energetske karakteristika objekta, kako bi se obezbijedila potrošnja energije od najviše 150 kWh/m<sup>2</sup> za objekte na sjeveru, 125 kWh/m<sup>2</sup> za objekte u centralnoj zoni i 100 kWh/m<sup>2</sup> za objekte na jugu Crne Gore. Ciljna grupa programa su učenici, nastavno i ostalo osoblje u obrazovnim ustanovama, zaposleni u administrativnim objektima i korisnici i zaposleno osoblje u socijalnim ustanovama.

Osim navedenog, drugom fazom su obuhvaćene i aktivnosti na: uspostavljanju sistema energetskog menadžmenta u objektima koji su obuhvaćeni EPPB programom; uspostavljanju centralnog informacionog sistema za monitoring potrošnje energije i vode u javnom sektoru; izradi nacionalnog inventara zgrada i nabavci softvera za proračun energetske karakteristika zgrada, kao i energetski pregledi i sertifikovanje objekata nakon njihove rekonstrukcije.

Za implementaciju programa zaduženo je Ministarstvo ekonomije, Direktorat za energetiku i energetske efikasnosti u saradnji sa Ministarstvom prosvjete, Ministarstvom rada i socijalnog staranja i Upravom za imovinu.

Do sada je u okviru druge faze programa izvršena rekonstrukcija i adaptacija 12 obrazovnih ustanova (Gimnazija „Petar I Petrović Njegoš“ i JPU „Naša radost“ u Danilovgradu, OŠ „Njegoš“ Cetinje, OŠ „Bedri Elezaga“ Vladimir, Ulcinj, OŠ „Milorad Musa Burzan“, Srednje škole „inž. Marko Radević“, „Spasoje Raspopović“, „Vaso Aligrudić“, OŠ „Božidar Vuković Podgoričanin“, Gimnazija „Slobodan Škerović“, Resursni centar „1.jun“ i Resursni centar za djecu i mlade u Podgorici) i jedne socijalne ustanove (JU Zavod „Komanski most“ u Podgorici). Ukupna vrijednost izvedenih radova na navedenim objektima je iznosila 12.055.599,97 eura.

U aprilu 2019. godine, potpisan je ugovor za izradu softvera za proračun energetske karakteristika zgrada, nakon čega će biti omogućeno izdavanje energetske sertifikata za zgrade, što je i jedna od obaveza predviđena Zakonom o efikasnom korišćenju energije. Završena je i izrada nacionalnog inventara zgrada, koji služi kao osnova za određivanje pojedinih parametara koji su potrebni za razvoj pomenutog softvera. Izrada softvera je u završnoj fazi.

U decembru 2019. godine, potpisan je ugovor o izvođenju radova na rekonstrukciji JPU "Naša radost", Savina, Herceg Novi, dok je u maju 2020. godine, potpisan ugovor o adaptaciji zgrade državnih organa na Rimskom trgu u Podgorici, koja se vrši u skladu sa Planom rekonstrukcije službenih zgrada

za period 2020-2022. godina, što je obaveza proizašla iz čl.8 Zakona o efikasnom korišćenju energije ("Službeni list Crne Gore" br. 57/14, 3/15 i 25/19).

Osim toga, u decembru 2019. godine, potpisan je ugovor sa KfW bankom o nastavku realizacije programa.

U periodu od aprila do juna 2020. godine, realizovano je sledeće:

- Započeto izvođenje radova na rekonstrukciji JPU „Naša radost“ Herceg Novi, između Ministarstva ekonomije i JV Roaming, Mezon i SI-ing, u skladu sa ugovorom potpisanim 26.12.2019. godine;
- Obustavljena izrada tehničke dokumentacije za rekonstrukciju objekta H u Domu za stare „Grabovac“ u Risnu, koja je počela u januaru 2020. godine, do usvajanja PUP-a Kotor;
- Ugovor o izvođenju radova na adaptaciji zgrade državnih organa na Rimskom trgu u Podgorici je potpisan 4. maja 2020. godine. Izvođač je uveden u posao 26. maja 2020. godine. Rok za završetak radova je 15. januar 2021. godine;
- Tenderski postupak za uspostavljanje Centralnog informacionog sistema za monitoring potrošnje energije i vode u javnom sektoru je u završnoj fazi. Okončanje tenderskog postupka se očekuje do kraja juna 2020. godine. Odluku o uspostavljanju Centralnog informacionog sistema za monitoring potrošnje energije i vode donijela je Vlada Crne Gore, na sjednici održanoj 13.12.2018. godine;
- U toku je priprema Posebnog ugovora, kojim se definiše način implementacije treće faze programa;
- U toku je priprema tenderskog dokumenta za odabir konsultantskih firmi za podršku pri implementaciji treće faze programa.

### **Energetski efikasan dom**

Ministarstvo ekonomije je u decembru 2019. godine, finalizovalo realizaciju druge fazu programa "Energetski efikasan dom", čiji je cilj smanjenje troškova grijanja i povećanje komfora u domaćinstvima, ostvarivanje značajnog smanjenja emisija CO<sub>2</sub> u sektoru domaćinstva kao i razvoj tržišta sistema za grijanje na biomasu u Crnoj Gori. U cilju realizacije druge faze predmetnog programa, Ministarstvo ekonomije je, iz budžetskih sredstava obezbijedilo 100.000 eura za subvencionisanje kamata i naknada za obradu kredita za domaćinstva u Crnoj Gori, i to za:

- kupovinu i ugradnju sistema za grijanje na moderne oblike biomase (pelet, briket), koji uključuju kotlove/peći, cijevni razvod i/ili radijatore;
- ugradnju termoizolacije na fasadi stambenog objekta i
- ugradnju energetski efikasne fasadne stolarije.

Građani su bili u prilici da apliciraju za beskamatne kredite, maksimalno do iznosa od 10.000 €, sa periodom otplate do šest godina, za sprovođenje prethodno navedenih mjera energetske efikasnosti u svojim domaćinstvima, dok je Ministarstvo ekonomije subvencionisalo troškove obrade kredita i kamate za cjelokupan period otplate kredita.

U drugoj fazi programa mjere energetske efikasnosti su primijenjene u 187 domaćinstava.

Imajući u vidu uspješnu realizaciju u prethodnom periodu, Ministarstvo ekonomije je u februaru 2020. godine otpočelo pripremne aktivnosti u cilju realizacije nove faze programa "Energetski efikasan dom". S tim u vezi, za realizaciju treće faze ovog programa u 2020. godini, inicijalno su bila obezbijedena budžetska sredstva u iznosu od 300.000 eura. U izvještajnom periodu, realizovane su sledeće aktivnosti:

- Ministarstvo ekonomije je 11.3.2020. godine objavilo Javni poziv svim komercijalnim bankama u Crnoj Gori za dostavljanje pisma zainteresovanosti u okviru programa. Rok za dostavljanje ponuda bio je 2.4.2020. godine i četiri banke su dostavile svoje ponude (Hipotekarna banka, Erste banka, Lovćen banka i Prva banka);
- U cilju efikasnog upravljanja Programom i olakšavanja procesa izvještavanja partnerskim firmama i bankama, izrađena je i namjenska veb platforma;
- Pored toga, finalizovan je i tekst Javnog poziva za izbor kvalifikovanih izvođača radova koji će biti angažovani na realizaciji mjera energetske efikasnosti, predviđenih u okviru programa.

Iako su se sve aktivnosti realizovale planiranom dinamikom, imajući u vidu situaciju u vezi sa pandemijom virusa COVID-19, uticaj iste na našu ekonomiju, ali i uvažavajući potrebu da se izvrši revizija budžeta za 2020. godinu, Ministarstvo ekonomije je i zbog specifičnosti samog programa, a

nakon uvođenja neophodnih mjera koje je donijelo Nacionalno koordinaciono tijelo za zarazne bolesti, implementaciju jednog dijela planiranih aktivnosti prolongiralo za period nakon proglašenja kraja epidemije.

U predlogu rebalansa budžeta, opredijeljena su sredstva u iznosu od 200.000 eura za realizaciju programa. Pored toga, nakon što je Nacionalno koordinaciono tijelo za zarazne bolesti proglasilo kraj epidemije koronavirusa, uvedene 26. marta tekuće godine na cijeloj državnoj teritoriji Crne Gore, stekli su se svi uslovi za nastavak realizacije preostalih projektnih aktivnosti.

Po okončanju procedura izbora banaka i firmi i nakon potpisivanja Sporazuma o saradnji između Ministarstva ekonomije i komercijalnih banaka i Sporazuma o saradnji između Ministarstva ekonomije i kvalifikovanih izvođača radova, steći će se svi uslovi za početak realizacije programa "Energetski efikasan dom", a na zadovoljstvo svih uključenih strana, naročito imajući u vidu činjenicu da postoji veliko interesovanje kod građana za ovakav vid podsticaja.